

Stumpf István: Orbán Viktor is megöregedett, fogytán az energiája

Letöltés helye: <https://hvg.hu/>

[360/20191216_Stumpf_Istvan_Orban_megoregedett_fogytan_az_energiaja](https://hvg.hu/360/20191216_Stumpf_Istvan_Orban_megoregedett_fogytan_az_energiaja)

Írta: Tóth Richárd / HVG

2019. 12. 16.

A volt kancelláriaminiszter, nemrég leköszönt alkotmánybíró, Orbán egykori kollégiumi nevelője interjút adott a hvg.hu-nak és a hvg360.hu-nak, amelyben beszél a talárban eltöltött éveiről és az Orbán Viktor által felépített rendszerről is. Nagyinterjú.

Stumpf István szerint az október 13-i vereséget a túlzott agresszivitás és a morális lázadás okozta. Azt állítja, Mészáros Lőrinc rapid gazdagodása hungarikum, Simicska Lajos feladata pedig az volt, hogy olyan rendszert építsen fel, amit nem lehet elnyomni, mint a csikket. Szerinte a Nemzeti Együttműködés Rendszere kampánylogikai innováció pusztán, az illiberális demokrácia kifejezésével pedig rossz szót használt Orbán. Mindenki elfárad a háborúzásban, véli, az emberek pedig nyugalomra vágnak már.

hvg.hu: A Fidesz számára kényes ügyekben sokszor a kormánypártok akarata ellen szavazott alkotmánybíróként, elkaszálván ezzel több jelentős ügyet is. A történet vége az lett, hogy nem választották újra alkotmánybíróvá. Megbánta?

Stumpf István: Dehogyan bántam. Az alkotmányos hitvallásom része, hogy ha fundamentális alkotmányos értékek sérülését érzékelem, akkor kiálljak azok védelme mellett. Akkor is, ha ez kényes politikai helyzetet eredményez.

hvg.hu: Az egyik legemlékezetesebb ügy, amikor a testület nemet mondott a választási regisztráció intézményének bevezetésére.

S. I.: A választás a demokrácia fokmérője, körülötte nem alakulhat ki alkotmányos bizonytalanság, nem lehetnek elvarratlan szálak. A választási regisztráció körül pedig sok bizonytalanság volt, nem véletlen, hogy a köztársasági elnök alkotmányos vétóval élt. De a kérdés központjában nem pusztán a választói regisztráció állt, hiszen akkor ez még az átmeneti rendelkezések része volt. Érdekes helyzet állt elő, először el kellett dönteni az átmeneti rendelkezések alkotmányossági kérdését, csak utána lehetett foglalkozni a választási regisztrációval.

hvg.hu: Nem meglepő, de nem volt sok idejük dönteni.

S. I.: Mikuláskor kaptuk meg a kérdést és vízkeresztre be kellett fejeznünk. Élénk, érzelmes viták bontakoztak ki ekkor, de örülök, hogy korrekt döntést hoztunk. Úgy érzem, később a kampánymenedzserei és munkatársai meggyőzték a miniszterelnököt, hogy nem lett volna jó ötlet alkotmányba írni a választási regisztrációt.

hvg.hu: Lehetősége lett volna rá.

S. I.: Láttunk már hasonlóra példát. Ugyanakkor a választásokkal kapcsolatban én megfontolandónak tartanám, hogy a kormánypártok határozzák el magukat amellet, hogy önkorlátozó módon a választások előtt egy évvel már nem változtatnak a választási szabályokon.

NÉVJEGY

Stumpf István jogász, politológus, egyetemi tanár. 1983 és 1988 között alapító igazgatója a Társadalomtudományi Szakkollégiumnak, mely ma a Bibó István Szakkollégium nevet viseli, itt részt vett a Fidesz későbbi alapító politikusainak nevelésében, politikai szocializációjában. A rendszerváltás után megalapította a Századvég Politikai Iskolát, melynek szervező igazgatója volt. Az első Orbán-kormányban (1998-2002) a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter, 2010 és 2019 között alkotmánybíró. Konzervatív értelmiségi, aki számos alkalommal fogalmazott meg kritikát Orbán Viktorral és a Fidesszel szemben. Ebben az interjúban is.

hvg.hu: Lát erre reális esélyt?

S. I.: Tisztább lenne a politikai verseny. Az eredeti bünt 1994-ben a szociálliberális többség követte el, amikor az önkormányzati választások előtt – gyakorlatilag az utolsó pillanatban – konszenzus nélkül, élve kétharmados felhatalmazásával megváltoztatta az önkormányzati szabályokat. Egyfordulósá tette a választást és eltörölte az összeférhetetlenséget a polgármesteri, illetve az országgyűlési képviselői pozíció között.

hvg.hu: Azóta több kormány is „bűnözött” ebben a kérdésben.

S. I.: Valóban.

hvg.hu: Összességében kié az utolsó szó az alkotmányossági kérdésekben? Az

Alkotmánybíróságé vagy a kétharmados kormánytöbbségé?

S. I.: Sokáig nagy viták voltak erről, de a negyedik alkotmánymódosítással ez eldőlt. A politikai alkotmányosság hívei azt mondták, ha megkapják a kétharmados felhatalmazást, vagyis az alkotmányozó többséget, akkor azt írják az alkotmányba, amit akarnak. Felül is írhatják az alkotmánybírósági döntéseket – ez a felfogás győzedelmeskedett. Én alkotmánybíróként azonban úgy gondoltam, ha ez rendszeresen megtörténik, akkor megbomlik az Alaptörvény belső koherenciája, veszélybe kerül a zsinórmérték jellege. Ebben az esetben az Ab nem tudja ellátni az alkotmányvédelmi feladatát, mert nincs mihez mérni a jogszabályok alkotmányosságát.

hvg.hu: Hogy lehet az alkotmányosság őre egy olyan testület, amelytől folyamatosan hatásköröket vonnak el? Ráadásul mintha a kétharmados felhatalmazású kormány kiszabadult volna az alkotmányossági kontroll alól.

S. I.: Nem hiszem, hogy kiszabadult volna, ez árnyalásra szorul. Az Alkotmánybíróságtól a pofátlanul magas végkielégítésekre adott alkotmánybírósági válasz okán elvették a költségvetési és az adóügyi panaszok alkotmányos felülvizsgálatának a lehetőségét, ez tény, de ettől még számos eszköze maradt az Ab-nak a kormány tevékenységének alkotmányos kontrolljára.

hvg.hu: Ezt emlegette nyílt sebként, amit a kormány ejtett az Ab testén.

S. I.: Továbbra is így gondolom. De meg kell jegyezni, hatáskörbővülés is volt. Az új alkotmányjogi panasz révén az Ab kompetenciákat kapott a rendes bíróságok döntésének alkotmányossági felülvizsgálatára. A Kúria nem is lelkes attól, hogy korábban ő mondta ki az utolsó szót a rendes bíróságokon folyó jogvitákban, most pedig meg lehet támadni a kúriai döntéseket. Számos kúriai döntést hatályon kívül is helyezett az Alkotmánybíróság, de ez nem jelenti azt, hogy az Ab negyedfokká vált volna.

hvg.hu: Az ELTE-n néhány hónapja, még alkotmánybíróként elmesélte, felesége szerint 98 százalék, hogy nem választják újra. Ön akkor azt mondta, kicsivel több esélyt adna saját magának. Végül a feleségének lett igaza, nem lett újabb kilenc év. Mégis bizakodott?

S. I.: Persze. Nem mondtam volna, ha nem bizakodom. Azt gondoltam, a mögöttem álló kilenc év alatt felhalmozott tudás termőre fordulhat, a parlamenti többség számít az idehaza és külföldön szerzett tapasztalataimra, alkotmányos iskolázottságomra. Ráadásul izgalmas időszak előtt áll az alkotmánybíráskodás, a nemzeti identitás és szuverenitás kérdéseiben fontos szerep hárul majd a testületre. Fel fog értékelődni az Alkotmánybíróság szerepe az EU jogállamisági eljárása során is.

hvg.hu: Van önben tüske?

S. I.: Nincs. 62 évesen, azzal az életúttal, ami mögöttem van, most örülök, hogy kicsit szabadabban lélegezhetem, nincs rajtam nyomás. Ha azt kérdezi, vannak-e elvonási tüneteim, nincsenek. „Soft landing” volt a váltás, július 22-én lejárt a mandátumom, másnap megszüntettem a fizetés nélküli szabadságom az MTA Politikatudományi Intézeténél, mellette pedig több egyetemen oktatok és kutatok is.

hvg.hu: Úgy hangzik, mintha a szabadon lebegő értelmiségi szerepkörébe tanulna be épp.

S. I.: Nem vagyok szabadon lebegő, erőteljesen értékelkötelezett, faluról indult, elsőgenerációs értelmiségi vagyok, akinek az életútja világosan megmutatja ezeket az értékeket, ragaszkodom a gyökereimhez. Paraszti származásom is arra predesztinál, hogy a nemzeti, polgári, konzervatív, keresztény közösséget szolgáljam a jövőben is. Ehhez azonban nem feltétlenül kellene pozíciók. Ehhez gondolatok, szövetségeselek és értelmes vitahelyzet kell.

hvg.hu: Lát teret az értelmes vitára?

S. I.: Egyelőre alakulóban van a tér. Látom, hogy a konzervatív oldalon is van egyfajta átrendeződés az önkormányzati választáson elszenvedett fiaskó után. Fontos üzenet volt a Fidesz és Orbán Viktor számára, végig kell gondolniuk, mik voltak a vereség okai, és azt is, hogy a konzervatív értelmiség és a fiatalok egy része miért viselkedik távolságtartással a kormányzó párttal szemben.

hvg.hu: Ebben a gondolkodásban részt venne?

S. I.: Ha kapok felkérést, majd eldöntöm. Ugyanis egy olyan helyzetben, ahol csak a barát vagy ellenség logikája érvényesül, ráadásul egy háborús csataterén történik mindez, akkor ott sok mozgásteret nincs a magamfajtának. Ugyanis, ha valaki kiadja a parancsot, hogy „előre, Kijev a támadási irány”, de más megjegyzi, hogy lehet, nem Kijev felé kellene menni, akkor annak vagy azt mondják, hogy vonuljon a hátsó sorba, vagy „lelövik”.

hvg.hu: Ez háborús logika.

S. I.: De én nem szeretem a háborús logikát. Nem hiszem, hogy egy nemzetet folyamatos háborús hangulatban lehetne tartani.

hvg.hu: Mégis ez történik.

S. I.: Sajnos. Ismerem annyira a politikát, hogy tudom, újabb választási kampány kezdődik, mihelyt az egyik választás véget ér. Nem csak magyar jelenség ez. Átrendeződés előtt áll a világ, az ilyen kis országok pedig csak akkor lehetnek sikeresek, ha a társadalomban jelenlévő intellektuális tudást megpróbálják minél szélesebb körben integrálni. Szerintem ez a politika feladata, ez az igazi nemzeti érdek.

hvg.hu: Mintha pont ennek az ellentétje zajlana itthon, elég, ha csak a Magyar Tudományos Akadémia átformálására gondolok.

S. I.: Ezt a folyamatot még nem látom át teljesen, hiába vagyok a Politikatudományi Intézetben fél éve. Az intézet mindennapi működésében egyelőre nem látok változásokat, azokat állítólag a jövő év hozza majd. Bízom abban, hogy a kutatói szabadság nem fog sérülni, ami egy kutató fejében ott van, azt publikálhatja is, függetlenül annak kritikai életől.

hvg.hu: És ha megismeri belülről az új törvény okozta mindennapokat?

S. I.: Ha az Alkotmánybíróság előtt lévő ügyre gondol, akkor úgy vélem, hogy a következő egy évben nem illene megszólalni folyamatban lévő alkotmányjogi kérdésben.

hvg.hu: Míg a gyászidőszak el nem múlik?

S. I.: Valaki így értelmezi, de szerintem ez nem több, mint fair eljárás a részemről.

hvg.hu: Egyszer azt mondta, „ha valaki komoly közjogi pozícióba kerül, akkor el kell döntenie, hogy mi a vezérfonala.” Önnek mi volt?

S. I.: Alkotmánybírói eskümhöz híven az volt a hivatásom, hogy a legnemesebb közjogi hagyományokat ápolva védjem az Alaptörvényt és annak szellemiségét, akár a kétharmaddal szemben is. Kétharmados parlamenti többség esetén még inkább megnő az Alkotmánybíróság felelőssége. Másfelől mindig ott lebegett a szemem előtt a bibói értelemben vett szabadságszerető ember tízparancsolata, annak következetes képviselője. Ez a tízparancsolat ott volt a dolgozószobámban is, Bibó István szellemisége pedig a szakkollégium alapítása óta elkísér. Ennek fényében tudtam azt is például, hogy ugyan fontos a kormányzati hatékonyság – főleg válsághelyzetekben –, de a rövidtávú politikai érdekek oltárán nem szabad feláldozni fontos alkotmányos és politikai értékeket. Összefoglalva: engem mindig az vezérelt, hogy nem szabad feladni a legreménytelenebb helyzetben sem, ha meg vagy győződve az igazadról.

hvg.hu: Hányszor élt át ilyen reménytelen helyzeteket talárban?

S. I.: Számos alkalommal.

hvg.hu: Felteszem, ezek kiváltója a Fidesz volt.

S. I.: Általában a kormányzó többség által hozott döntések kerültek az Alkotmánybíróság elé, ez igaz. Nehéz ilyenkor mérlegelni, hogy azért kerül elénk egy jogszabály, mert a kormány meg akar oldani egy felmerült társadalmi problémát, vagy csak saját erőközpontjait akarja aládúcolni és ezzel veszélyezteti a demokráciát. Nehéz volt megküzdennem azzal, hogy egyfelől van bennem egy lojalitás azon generáció felé, akiknek a felnevelésében én is részt vettem, ráadásul négy évig az első Orbán-kormányban is minisztere voltam, számos barátom is van a Fideszben. Másfelől az

alkotmányos rendet, az Alaptörvényt kellett védenem. Sokan a szememre is vetették, több lojalitást vártak el tőlem.

hvg.hu: Kövér Lászlóra gondol? A házelnök szerint meglettek volna a parttalan jogászkodása nélkül.

S. I.: Rá is gondoltam, igen. Azt a vitát a mai napig nem sikerült kibeszélnünk. Talán majd akkor, ha nyugodtabb idők lesznek.

hvg.hu: Ha már előbb Bibót említette, Karácsony Gergelynek már zuglói polgármesteri szobájában is ott volt az ő fényképe, a főpolgármesteri hivatalban pedig az első kép volt, amit kiakasztott. Arról azonban nem tudok, a miniszterelnök irodájában ott lenne a szakkollégiumi névadó képe. Jelezhet ez azt, hogy ma a bibói gondolatok sokkal közelebb állnak Karácsonyhoz, mint Orbánhoz?

S. I.: Nem tudom, ez nem csak a szimbólumokon múlik, hanem a cselekvésen is. Orbán egykori parlamenti szobájában történelmünk nagyjainak, Kossuth Lajosnak, Hunyadi Mátyásnak a képe lógott. Ebben a szobában ma Kövér László dolgozik.

hvg.hu: Orbán pedig a puritánnak mondott Budai Várban, a Karmelita kolostorban kapott dolgozószobát.

S. I.: A puritanizmus is egy bibói szellemiséghez közeli dolog. Mindenkinek megvan a politikai zsinórmértéke, hogy Orbáné micsoda, azt tőle kell megkérdezni.

hvg.hu: Korábban azt mondta, részt vett a felnevelésében, csak van tippje erről a zsinórmértékről.

S. I.: Orbán és a Fidesz is jelentős változáson mentek keresztül az elmúlt harminc évben, de minden kritikám ellenére nem vitatom tőlük el azt, hogy a nemzet ügyének előre viteléért dolgoznak. Kollégiumigazgatóként is konfliktusmezőben éltem, időnként rajtam gyakorolták oroszlánkörmeiket a fiúk. De segítettem őket politikai elképzeléseik megvalósításában. A kezdeti időkben liberális, radikális, majdnem anarchista párt volt a Fidesz, mert ideológiájában ez volt a legtávolabb az állampárttól, a kommunizmustól. Aztán szép lassan nemzeti elköteleződésű szabadelvűek, végül nemzeti, konzervatív keresztények lettek, polgári értékekkel.

hvg.hu: Egykori századvéges munkatársa, G. Fodor Gábor mondta azt a polgári Magyarország toposzra, hogy az mindössze egy politikai termék volt.

S. I.: Az én szememben ez soha nem volt termék. Továbbra is azt gondolom, hogy a polgári Magyarország megteremtése sokak számára vonzó ajánlat volt akkoriban. Nem hiszem, hogy a mostani Fidesz értékrendjéből a polgári értékekben ki kellene maradniuk.

hvg.hu: De így látja?

S. I.: Azt gondolom, az értelmiség egy részének kritikája éppen arra irányul, hogy az érték és a mérték megtartása az elmúlt időszakban nem sikerült a Fidesznek.

hvg.hu: Értékek helyett mintha érdekeket látnánk a kormányzás során.

S. I.: A politika egyik nagy művészete, hogy egyensúlyt teremtsen érték és érdek között. Most is jelen van az érdek, de ott van mellette az értékorientáltság is, a nemzeti elköteleződés és a szuverenitás védelme is ezt jelzi. Meglátásom szerint a miniszterelnök joggal félti a magyar és az európai kultúrát a lehetséges iszlamizálódástól.

hvg.hu: Ha már itt tartunk, mit gondol a határra felhúzott kerítésről?

S. I.: Azt gondolom, ez amellet, hogy fizikai akadályt képez, fontos szimbolikus üzenetet is hordoz azok felé, akik illegálisan akarnak bejönni az országba, preventív hatása van. Ugyanakkor az esetlegesen Törökországból elinduló milliókat nem fogja feltartóztatni ez a kerítés. Túlzónak és alaptalannak gondolom a kerítést ellenzők kritikáját.

hvg.hu: Nem tudom, ismeri-e a Star Wars című filmsorozatot. Ott a kis Anakin Skywalkerrel vélik sokan, felnőve elhozza a békét és az egyensúlyt. Anakinból egy sötét lovag, Darth Vader lett aztán. Illik Orbánra az analógia?

S. I.: Nem nagyon ismerem a Star Wars, más típusú filmeket nézek.

hvg.hu: Darth Vader az egyik főgonosza a filmnek.

S. I.: Remélem, Orbán Viktor nem gonosz szereplője lesz a magyar történelemnek. Sokan mondják, illúziókat kergetek Orbánnal kapcsolatban és elfogult vagyok vele szemben, de hiszem, hogy azok az értékek, amik közösen jellemezték minket a kollégiumban és a polgári kormányzás alatt, azok nem kerültek szemétkosárba.

hvg.hu: Milyen a kapcsolatuk manapság?

S. I.: Az első Orbán-kormányok néhány minisztere évente összejön családosan, de ilyenkor ritkán esik szó politikáról. Finom ételeket eszünk, kitűnő borokat iszunk, beszélgetünk, teniszezünk, ultizunk. Meccseken is találkozunk.

hvg.hu: Nagy meccsre járó?

S. I.: Igen, nagy fradista vagyok. Múltkor egy Felcsút – Ferencvárosra mentem Fradi-sállal a nyakamban...

hvg.hu: Két hete az Üllői útra?

S. I.: Nem, az előző szezonzárófordulójában, Felcsútra. Ott kérdeztem Viktort: „be lehet ide jönni Fradi-sállal?”, mire csak annyit mondott: „István, bejönni be lehet”. Szóval a találkozásaink mindig jó hangulatúak.

hvg.hu: Mikor beszéltek hosszabban?

S. I.: Legutóbb akkor, amikor Donald Trump elnökké választása után hazajöttem Amerikából, és elmondtam neki, miben látom a konzervatívok ottani győzelmét, illetve mi az ottani konzervatív fülkeforradalom és a viktoriánus forradalom közötti különbség és hasonlóság. Kiváló beszélgetés volt, de belpolitikáról nem beszéltünk. Alkotmánybíróként egyébként sem lett volna szerencsés, ha rendszeresen találkozom politikusokkal. Azonban remélem, előbb-utóbb lesz lehetőségem arra, hogy elmondjam a miniszterelnöknek, én hogyan látom az elmúlt kilenc évet. De nem sürget semmi.

hvg.hu: 2013-ban jelent meg egy portrécikk, amiben egy névtelen kormánypárti megszólaló azt mondta, a Fidesz árulója lett.

S. I.: Nem szeretem az olyan nyilatkozókat, akik nem vállalják fel a nevüket. Soha nem voltam a Fidesz tagja, ebben az értelemben nem is tudtam elárulni a pártot. Igaz, a Fidesz javasolt alkotmánybírónak és a kétharmad választott meg, de nem úgy ültem be a testületbe, hogy előtte bármelyik Fidesz-vezetővel megállapodtam volna, hogy mit és hogyan csinálók.

hvg.hu: Ambicionálta, hogy egyszer az Ab elnöke legyen?

S. I.: Ezt így nem mondanám. Akkor a testület saját maga választotta elnökét három évre, később ez megváltozott és a parlamenti többség választja már, kétharmaddal. Nem állítom, hogy nem fordult meg a fejemben, de nem így alakult.

hvg.hu: Egyszer utalt arra, hogy sokakat a haszonszerzés vezet a Fideszben, és akkor Mészáros Lőrinc sehol sem volt. Ma is látja a haszonszerzőket?

S. I.: Minden politikai erőn belül ott vannak, a Horn-, a Medgyessy- és a Gyurcsány-kormányban is ott voltak. Nem ez az érdekes, hanem inkább az, hogy ez mintha ráégett volna az Orbán-kormányra. A viselkedésmód, a túlzott agresszivitás, az anyagi szempontok időnként értékszempontok elé helyezése azok, amik tömegessé váltak az elmúlt időszakban, különösen a fiatalabb generáción belül. Ez nem jó üzenet.

hvg.hu: Ezzel nem tud, vagy nem akar mit kezdeni Orbán?

S. I.: Néhány helyen azért már a kezükre ütöttek embereknek, eljárások indultak kormánypárti képviselők ellen is. Az pedig, hogy Orbán nemzeti burzsoáziát akar építeni, régi gondolata. Már 1994-ben azt kérte számon az MDF-en, hogy négy év alatt nem tudott megerősíteni 8-10 nagyvállalkozót, akik a konzervatív oldal támogatói lehettek volna. Később, kormányra kerülve tudatosan törekedett erre. 1998-ban az is kiderült, hogy lehet választásokat nyerni, de ha nincs mögötted elegendő gazdasági- és médiapotenciál, akkor politikailag gúzsba kötve kell táncolnod.

hvg.hu: Ez lett akkor Simicska Lajos mandátuma?

S. I.: Igen, kiépíteni egy olyan gazdasági hátteret, amit nem lehet elnyomni, mint egy csikket. Olyan gravitációs erőteret kell létrehozni, amihez igazodni kellett. Ez persze átalakult Simicska távozásával.

hvg.hu: A mór megtette kötelességét?

S. I.: A mai napig nem tudtam rendesen feldolgozni, hogy mi volt a tényleges konfliktus Simicska és Orbán között, de fontos lenne megérteni, mi történt. Ugyanis ez hatással van a Fidesz későbbi fejlődésére. Ha tíz év múlva megírom a Fidesz történetét, talán már elegendő tudásom lesz erről.

hvg.hu: Megírja?

S. I.: Tervezem. De lehet, hogy inkább a VIP-páholyok szociológiájával kellene foglalkoznom, ma onnan lehet leginkább megérteni a társadalom egy részének működését.

hvg.hu: 2002-ben és 2006-ban, a vesztes választások után is fogalmazott meg kritikákat a Fidesz felé. Győzelem után furcsa lenne kritizálni, de mitől intené óva a lassan tizedik évében járó NER-t?

S. I.: Ha nem dolgozzák fel tisztességgel az önkormányzati választások tapasztalatait, azt, hogy elvesztették Budapestet és több nagyvárost is, akkor nem fognak tudni ráfordulni úgy a 2022-es választásra, hogy az sikeres legyen.

hvg.hu: Pedig már van médiaháttér és gazdasági háttér is, amiket korábban említett.

S. I.: Ezek fontos előfeltételek, de meg kell érteni a társadalmi változásokat is. A korábbi választásoknak átfogó üzenetei voltak, gondoljunk a rezsicsökkentésre vagy a migránsveszélyre. De nem lehet minden választást egy üzenetre felfűzni, most sokkal nehezebb elmagyarázni a családtámogatás fontosságát. Ráadásul akkor, amikor a gazdaság dübörög, és nem jelentkezik nagy számban szociálisan elégedetlen mozgalmak – mert az emberek többsége úgy érzi, meg tudja valósítani egzisztenciális céljait –, viszont elégedetlenek számos morális folyamattal, annak az az eredménye, amit októberben is láttunk. Annak ellenére, hogy a Fidesz a mostani választáson kapta a legtöbb listás szavazatot, ez a morális lázadás gyűrte le a Fideszt a nagyvárosok jelentős részében.

hvg.hu: Elegük lehet a Mészáros Lőrinc által megtestesítettekből?

S. I.: Nem tudom, hisz minden országban vannak nagyvállalkozók, bár az kétségtelenül hungarikum, hogy itt rapid gyorsasággal történt a meggazdagodás. De szerintem az embereknek inkább a helyi szintű Fidesz-vezetőkből lett elegük, akik úgy viselkedtek, mintha életük végéig bérelnék pozíciójukat. Az agresszív magatartás és a kizárólagosság-tudat időnként visszaüt. Ugyanakkor nem az történt, hogy a Fidesz táborát ne mozgósították volna. A Fidesz elemzői azt nem mérték fel rendesen, hogy mennyi embert vihet el szavazni egy antiviktorianus-antifideszes filing. Ez az érzés ráadásul áthidalta azt a távolságot is, ami egy DK-s és egy jobbikos szavazó között van.

hvg.hu: A centrális erőtér megszűnésével meg lehet azt tippelni, hogy mekkora az életciklusa a NER-nek?

S. I.: Az a baj, hogy tisztességgel senki sem dolgozta fel, hogy a szlogenként használt NER mit jelent. Ez gyakorlatilag egy olyan kampánylogikai innováció volt, ami felváltotta a társadalommal kötött szerződést. Korábban a társadalmi szerződés volt a bevett, de a Habony–Finkelstein páros azt találta ki, hogy legyen ez egy Nemzeti Együttműködés Rendszere. Még úgy is, hogy sokan azért kezdtek el lázadni, hogy hol van itt az együttműködés, hiszen háborúban nem szoktak együttműködni. Ott az a lényeg, ki kit győz le. Ha az a kérdés, hogy az Orbán által teremtett rendszer összeállt-e már egy olyan rendszerré, ami eljutott a „no return pointig”, akkor azt tudom mondani, hogy ezen kezdtem el dolgozni. Nagy kérdés, hogy ez egyemberes rendszer vagy a rendszer már önmagában is működik.

hvg.hu: Hol tart ebben a vizsgálatban?

S. I.: Még nem állt teljesen össze a kép. Látom, hogy sokan jelzőket aggatnak erre a rendszerre, illiberális állam, hibrid rezsim, vezérdemokrácia, autoriter versengő rendszer, de túl kell jutnunk a jelzős szerkezeteken, hogy megismerjük a rendszer valódi énjét.

hvg.hu: Visszatérve az életciklusra, mit lát?

S. I.: A hatalom számára októberben bebizonyosodott, hogy az ellenzék két szélén álló erőt, a balt és a jobbot már nem tudja már kijátszani egymás ellen. Új stratégia után kell nézni.

hvg.hu: Mi lehet ez?

S. I.: Sokfelé el lehet indulni. Gondolkodhatnak úgy, hogy a Fidesznek meg kell nyernie a bizonytalanokat, új szavazókat vonhatnak be, hogy növekedjen a tábor, de lehet cél az is, hogy kétharmad nélkül kormányoznak, masszív, elkötelezett hívek támogatásával.

hvg.hu: Hová tenné egy demokráciától autokráciáig terjedő skálán a negyedik Orbán-kormányt?

S. I.: Erre a legegyszerűbb válasz az lenne, hogy elmozdult a demokráciától az autokrácia irányába.

hvg.hu: Ha nem mozdult volna el, nem beszélgettünk volna arról, ki milyen jelzős szerkezettel próbálja leírni a jelen közállapotokat.

S. I.: Maga Orbán Viktor illiberális demokráciának írta le rendszerét, bár egyetértek Sárközy Tamással, ez szerencsétlen szóhasználat volt, mert sokan a dél-amerikai rezsimek közállapotaira asszociálnak erről. Rossz szót használt Orbán, ezzel nem is lehet leírni a rendszert.

hvg.hu: Akkor miért használja azóta is ezt a kifejezést Orbán?

S. I.: El akart határolódni a nyugati demokráciákban egyre agresszívabban fellépő és kizárólagosságra igényt tartó liberális szemlélet és hatalomgyakorlási módtól.

hvg.hu: Ha nem illiberális demokrácia, akkor mi?

S. I.: Parlamenti rendszerekben – amik nem elnöki berendezkedésűek –, kulcsszerepük van a kormányfőknek. Világszerte látom, hogy prezidenciálódik a miniszterelnök szerepe, az Orbán-rendszer szuperkancellária típusú kormányzást valósít meg. Háttérbe szorították a hagyományos parlamenti kontrollt, megerősödött az informális hatalom és túlhatalmat biztosítanak a kormánynak. Ezt nevezik többen autoritárius kilengésnek. Orbán próbálja szűkíteni az ellenzék mozgásterét, a sajátját pedig bővíteni. Hogy ennek milyen a társadalmi fogadtatása hosszú távon és meddig tartható fenn, nem tudom, ahogy azt sem, hogy az önkormányzati választás egyszeri rendszerhiba volt, vagy egy új szakasz kezdete.

hvg.hu: Mennyire van kódolva a konszolidáció a rendszerbe? Vagy ez csak úgy tartható fenn, ha folyamatosan keményedik?

S. I.: Liberális barátaim rendszeresen élcelődnek velem, mert folyton hajtogatom, hogy előbb-utóbb jön a konszolidáció. Azonban látom, hogy az orbáni retorika ezt a szót egyáltalán nem szereti, ki is irtották a szótárakból. De szerintem minden rendszer konszolidálható, ha a társadalmi többség érdekelt ebben. Ma már sokaknak van vesztenivalójuk, így az emberek 2022-ben arra fogják adni a voksukat, akik azt ígérik, hogy amit eddig elértek, azt nem veszítik el. A háborút pedig nem lehet a végtelenségig folytatni, már három ciklus óta ez megy. Az emberek többsége már nyugalomra vágyik.

hvg.hu: Vagyis Orbánnak már el kellene fáradnia a háborúzásban?

S. I.: Abban mindenki elfárad. Azonban Orbán olyan ember, aki a háborúzásban, a küzdelemben érzi jól magát, neki ez az éltető eleme. Akkor mozgósítja az energiáit, ha harc van. Azonban ő is megöregedett, ami azt jelenti, hogy fogytán az energiája, a figyelmét is meg kell osztania. És a Fidesz is már három évtizedes párt, ha tetszik, ha nem, lassan elő kell készíteniük egy generációváltást.